

інтересів наукових організацій-виробників цієї продукції та товаровиробників-споживачів. Ринок інновацій будується на основі економічних методів регулювання системи організаційно-економічних відносин виробників науково-технічної продукції (науково-дослідні установи) та товаровиробників (агропромислові формування різних форм власності і господарювання).

Література

1. **Комплексна** програма підтримки розвитку українського села на період до 2015 р.// www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=78210079
2. **Агропромисловий** комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформ.-аналіт. зб./ За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН. – 2002, вип. 5. – 647 с.
3. **Продуктивні** сили України: прогноз розвитку і розміщення на період до 2010 р.: У 2 т. – К.: РВПС України НАН України. – 2000, т. 2. – 286 с.
4. **Савченко В., Московець І.** Інноваційні проекти в агропромисловому секторі// Економіка України. – 1999, № 5. – С. 58.
5. **Копитко В.І.** Вплив інновацій на відтворення в АПК регіону// Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Щорічник наук. праць: Регіональна науково-технічна політика та інформаційний простір/ НАН України. – Львів: Ін-т регіональних досліджень. – 2000, вип. 17. – С. 195-202.
6. **Копитко В.І.** Реформування та регулювання економіки регіонального агропромислового комплексу. – Львів: Львівський ДАУ, 2005. – С. 550-554.

УДК 336.2:339.7 *Доц. Б.А. Карпінський¹, канд. екон. наук; Н.С. Залуцька –
Львівська державна фінансова академія*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕКОНОМІЧНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Виділені основні суперечності у бюджетно-податкових відносинах та надано пропозиції щодо їх уникнення у контексті реформування міжбюджетних відносин, адміністрування місцевих податків і зборів із метою активізації фінансово-економічного розвитку території.

Assoc. prof. B.A. Karpinsky; N.S. Zalutska – L'viv state financial academy

The specific of economic disagreements effect in Tax-budget sphere of economy

The main disagreements in budget-tax relations are admitted and are given the propositions of their disappearing in reforming relations' contest between budgets, administration of local taxes and duties with the aim of financially-economic development of the territory.

Постановка проблеми. Динаміка процесу становлення України як самостійної, соціально-орієнтованої держави об'єктивно зумовлює необхідність створення дієвих бюджетно-податкових механізмів, які впливатимуть на утворення, ефективний розподіл та перерозподіл через бюджет суспільного багатства та ресурсів, особливо фінансових. В умовах стійкого зростання державних витрат та недостатнього обсягу власних податкових та неподаткових надходжень для їх забезпечення реальною стає проблема появи та відповідного прояву суперечностей податково-бюджетних відносин.

¹ Академік Міжнародної Кадрової Академії (Academician of International Skilled Academy)

Поняття "суперечність" (синонім "протилежність") обґрунтовується у працях багатьох дослідників, проте здебільшого у контексті філософської категорії, а не економічної, виходячи, зокрема, з специфіки податково-бюджетних відносин. Порівняння різних підходів науковців щодо трактування цього поняття у системному вигляді наведено у табл. 1 [1-22].

Табл. 1. Порівняльна характеристика терміну "суперечність"

№ з/п	Визначення терміну "суперечність"	Джерело
1.	Суперечність – становище за якого що-небудь одне виключає інше, несумісне з ним або протилежне йому; невідповідність чого-небудь чомусь; протиріччя; протилежність інтересів	Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. –1440 с.
2.	Суперечність (протиріччя) – діалектичне поняття, взаємодія протилежних, взаємозаперечуваних сторін і тенденцій, предметів і явищ, які водночас знаходяться в єдиному взаємопроникненні, виступаючи джерелом самоутвердження й розвитку об'єктивного світу й пізнання.	Философский энциклопедический словарь/ Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
3.	Суперечність не може існувати як поняття, яке було б правильним і неправильним одночасно.	Грецький філософ Арістотель
4.	Закон заперечення заперечення. "Суперечність – основа заперечення, тобто це єдність протилежностей, момент зв'язку старого і нового, відмова від першого із збереженням того, що необхідне для розвитку другого. Спосіб заперечення має бути таким, щоб давав змогу далі розвиватися, щоб була спадкоємність старого з новим, тобто перше заперечення має бути таким, щоб друге заперечення залишалось або стало можливим."	Гуревич П.С., Столяров В.Л./ Мир философии: Книга для чтения. У 2-х ч. Ч.1. Исходные философские проблемы, понятия и принципы. – М.: Политиздат, 1991.
5.	Закон єдності та боротьби протилежностей. "В основу боротьби протилежностей закладено справжню справедливість, що є умовою існування упорядкованого явища. Діючи одночасно, деякі протилежності утворюють напружений стан, котрим і визначається внутрішня гармонія явища. У категорії "суперечність" як взаємодії протилежностей була знайдена адекватна форма відображення у мисленні внутрішнього джерела руху і розвитку."	Гегель Г.-В.-Ф. Наука логики // Соч.: У 3 т. – М., 1970, т.1. – С. 137-168, 237-348; т.2. – С. 31-66.
6.	Суперечність – категорія логіки, що відображає відношення взаємовиключення, взаємозаперечення. У формальній логіці суперечність є відображенням непослідовності, хибності мислення. Це категорія діалектики, яка відображає відношення між протилежними сторонами, властивостями і тенденціями, об'єктивно притаманними всім формоутворенням матеріального і духовного світу, і є внутрішнім джерелом їхньої зміни й розвитку. Закон суперечності – один із основних законів формальної логіки, за яким два протилежні судження про той самий предмет, у тому самому відношенні і в той самий час не можуть бути істинними.	Енциклопедичний словник: у 3-х т./ Редкол.:... А.В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. – К.: 2-ге вид. – 1987. – 736 с.

№ з/п	Визначення терміну "суперечність"	Джерело
7.	Суперечності перехідної економіки – істотне й закономірне відношення та взаємодія між протилежними сторонами соціально-економічної системи, що зумовлює розвиток трансформаційних процесів. Суперечностями перехідної економіки є: нестатисьність умов господарювання, реформованість економічної структури, невизначеність рушійних сил розвитку, недостовірність мотивації економічної поведінки, дефіцит ресурсів і соціальні обмеження структурної перебудови, втрата керованості макроекономічними процесами, деформування системи цін монополіями та інфляцією.	Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3/ Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2002. – 525 с.

Водночас, з даної таблиці слідує й неоднозначність та певна суперечливість термінологічного акцентування, що не сприяє дослідженню цього питання в його економічній складовій прояву у податково-бюджетних відносинах.

Виходячи із змісту терміну "суперечність" як філософської категорії, на думку авторів, доцільно синтезувати таке поняття як "суперечність податково-бюджетних відносин" з метою більш чіткого розуміння прояву внутрішніх особливостей цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Завдання податкової та бюджетної реформ часто не відповідають поточній реалізації економічної політики держави, через те, що здебільшого розглядаються як дві відокремлені категорії. Система податково-бюджетних відносин є досить складною та масштабною, а отже потребує комплексного підходу щодо подолання проявів наявних її суперечностей. Деякі принципові підходи щодо розв'язання цієї проблематики висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема: Р. Блекер, Р. Бродвей, Р. Бірд, А. Грінспен, І. Курилець, Ф. Лоренс, Р. Клейн, С. Мойсеєв, Дж. Мартінес-Васк, І. Трахтенберг, І.В. Алексєєв, О.І. Бланк, О.С. Власюк, І.Р. Михасюк, А.І. Мокій, В.М. Опарін, А.М. Поддєрьогін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. У працях більшості вчених досліджуються і податкова, і бюджетна реформи, проте не сукупно, а окремо. Проведений аналіз свідчить, що в Україні недостатньо фундаментальних досліджень присвячених як податково-бюджетній сфері, так і виділенню особливостей економічних суперечностей у бюджетно-податкових відносинах та їх впливу на фінансове забезпечення територіального розвитку. Виходячи з цього доцільною є подальша системна розробка підходів щодо особливостей прояву суперечностей у податково-бюджетних відносинах [5-7].

Цілі статті. Синтезувати понятійний апарат терміну "суперечності у податково-бюджетних відносинах" з метою формування базового уявлення про прояви суперечностей у даних відносинах. Виділити концепційні положення щодо прояву суперечностей у бюджетно-податковій сфері та визначити можливі напрямки їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Виходячи із вищезазначеного аналізу терміну "суперечність", можливо синтезувати відповідне визначення суперечностей, виходячи із їх прояву щодо проблематики податково-бюджетних

відносин. *Суперечності у податково-бюджетних відносинах* – це сукупність колізій (неузгодженостей) між податковою і бюджетною системами, які формуються (накладаються) у ході планування та виконання бюджету за умов нестабільності податкових надходжень та їх неефективному використанні. Найбільш помітні прояви суперечностей у бюджетно-податковій сфері України, які впливають на фінансове забезпечення загальнодержавного та регіонального розвитку, значним чином викликані [6]:

- низьким рівнем фінансового забезпечення місцевих бюджетів власними доходами, тобто надмірною централізацією фінансових ресурсів;
- штучним завищенням прогнозованих показників податкових надходжень до місцевих бюджетів;
- неефективним перерозподільчим механізмом надання преференцій регіонам без урахування рівня їхнього соціально-економічного розвитку та можливостей зі сплати податків;
- відсутністю об'єктивної оцінки податкоспроможності регіонів, виходячи з рівня їхнього економічного розвитку;
- протиріччями в реформуванні системи пенсійного забезпечення;
- неефективним плануванням та оцінюванням капітальних проєктів, які фінансуються із бюджету;
- відсутністю ефективного моніторингу як збалансованості фінансової системи, так і витрат бюджету.

Окрім цього, у Концепції реформування місцевих бюджетів (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р., № 308-р) наведено ще такі проблемні особливості прояву суперечностей:

- широкий перелік задекларованих державою соціальних зобов'язань;
- нерівномірність темпів соціально-економічного розвитку регіонів;
- недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів;
- високий рівень дотаційності місцевих бюджетів.

Так, на рис. 1 наведено причини виникнення суперечностей податково-бюджетних відносин та запропоновано деякі шляхи їх подолання.

Для успішного подолання визначених недоліків, які призводять до підсилення прояву суперечностей у бюджетно-податковій сфері необхідно провести низку заходів. Зокрема, потрібно вдосконалити систему оподаткування з метою реального зниження податкового тиску на суб'єкти господарювання та скасувати численні податкові пільги.

Зокрема, не зважаючи на важливу функцію податкових пільг – захист національних інтересів, у практичній діяльності це завдає збитків державі. Звільняючи від податків окремі підприємства, держава збільшує податковий тягар іншим. Останнє стимулює керівників підприємств шукати шляхи отримання таких пільг замість того, щоб підвищувати ефективність діяльності своїх підприємств. Податкові пільги часто перетворюються на інструмент для ухилення від сплати податків та надаються здебільшого тим суб'єктам господарювання, які спромоглися їх отримати незаконними методами.

Тобто адміністративні ресурси податкових органів перерозподіляються на користь тих видів діяльності, які не є продуктивними щодо фінансового забезпечення розвитку національної економіки. Таким чином, пільги додатково призводять до стимулювання розвитку тіньової економіки [10].

Водночас, згідно з даними Всесвітнього економічного форуму конкурентоспроможність таких країн, як Фінляндія, Швеція й Данія залишається високою, незважаючи на найвищий рівень оподаткування (Фінляндія – 45,9 % від ВВП, Швеція – 50,6, Данія – 48,9 %). Тобто, ці країни, завдяки ефективному макроекономічному регулюванню, якості державних інститутів, значним державним інвестиціям у розвиток людського капіталу, впровадженню новітніх технологій посіли у міжнародному рейтингу найбільш розвинутих країн відповідно передові місця з 117 країн світу.

Рис. 1. Схема причин виникнення прояву суперечностей у бюджетно-податковій сфері та напрями їх подолання

Проте, на думку авторів, господарська діяльність на сучасному етапі формування дієвої системи ринкових відносин настільки різноманітна, що невеликою кількістю засобів бюджетно-податкової політики регулювати їх неможливо, тобто необхідно обережно ставитися до спрощення податкової системи. Для успішного управління економікою за допомогою податково-бюджетної політики у контексті нейтралізації прояву суперечностей потрібен адекватний підхід до самої сутності податків, податкових пільг та спеціальних податкових програм. На наш погляд, дещо сумнівним видається твердження про те, що, чим меншою є кількість податків, тим ефективнішою є податкова система й тим краще виконується регулююча функція оподаткування. Зниження

рівня оподаткування сприятиме зростанню особистого та виробничого споживання, а також забезпечуватиме зростання інфляційного потенціалу [15].

Потребує вдосконалення взаємозв'язок між наданням пільг та бюджетним фінансуванням. По-перше, якщо податкові преференції сприяють тому, що додаткові кошти безпосередньо залишаються у платників податку, субсидування вимагає подвійного руху коштів через державний бюджет, що створює додаткове навантаження на бюджетну та монетарну сфери, формує додаткове підґрунтя для "тіньових" процесів. По-друге, звичайною практикою останніх років стало бюджетне недофінансування, через що задекларований принцип бюджетного стимулювання може взагалі не виконуватись. По-третє, хоча пряме субсидування (наприклад, сільського господарства) і поширене в багатьох розвинутих країнах світу, наслідування цього досвіду потребує подальшого цілеспрямованого розвитку адміністративної та фінансової систем нашої держави [17-20].

Водночас, обмеження доходів бюджету є неприпустимим, оскільки таке скорочення відбиватиметься або зниженням видатків (отже, зменшенням ефективності бюджетної політики та нарощуванню прояву суперечностей), чи спробами емісійного (інфляційного) або позичкового фінансування дефіциту. Необхідно постійно вдосконалювати податково-бюджетні відносини, усуваючи розбіжності, змінювати їх адекватно зі зміною економічних умов, з метою сприяння поживавленню фінансового забезпечення економіки держави та зниження впливу негативної дії суперечностей.

Існує певний оптимум розміру бюджету, що визначає його ефективність як макроекономічного регулятора, нижче якого фіскалізація бюджетної політики неминуха. Так, стратегічний розвиток держави не передбачає зниження рівня перерозподілу коштів через державний бюджет.

Навпаки, і це підтверджує, зокрема, досвід багатьох країн із перехідною економікою, із часом рівень фіскального навантаження на ВВП в Україні зростатиме. Реальний зміст бюджетно-податкової реформи має полягати у переорієнтації податкової системи та бюджетних видатків на стимулювання процесів територіального розвитку, забезпечуючи тим і зниження рівня прояву суперечностей у податково-бюджетних відносинах.

Висновки. Виходячи з дослідження варто зазначити, що реалізація стратегічних функцій бюджетно-податкової політики вимагає подальшого реформування податкової та бюджетної систем. Усунення суперечностей у податково-бюджетних відносинах неможливе без запровадження хоча б середньотермінової стратегії перетворень. Подальший розвиток наукових досліджень у сфері подолання суперечностей у податково-бюджетних відносинах має здійснюватися в напрямку вивчення можливостей податкового стимулювання економічного розвитку та інноваційних процесів, зарубіжного досвіду реформування податкової та бюджетної систем, визначення шляхів оптимального поєднання фіскальних та регуляторно-стимулюючих функцій податків.

З метою вдосконалення бюджетно-податкових відносин на державному та регіональному рівнях необхідне проведення комплексної реформи. Доцільно вжити заходів, які могли б удосконалити систему оподаткування, зокрема:

- оптимізувати (вирівняти) податкове навантаження;
- зменшити окремі державні видатки (капітальні, поточні);
- формувати податкове законодавство простішим та прозорішим;
- скоротити малоефективні податки, збори (наприклад, збір з власників собак);
- поліпшити адміністрування, особливо бюджетотвірних, податків.

Необхідно також зазначити, що вдосконалена система міжбюджетних відносин має враховувати:

- чіткий розподіл бюджетних повноважень між органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування міст, селищ, сіл, обласних та районних рад;
- стабільне розмежування надходжень від загальнодержавних податків, зборів (обов'язкових платежів) між бюджетами різних рівнів;
- визначення власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування;
- забезпечення збалансованості бюджетів органів місцевого самоврядування за делегованими та власними повноваженнями на основі нової системи фінансового вирівнювання, що має на меті забезпечення однакового рівня гарантованих державою соціальних послуг населенню з урахуванням економічних та соціальних особливостей розвитку відповідних територій;
- визначення трансфертів бюджетам органів місцевого самоврядування із застосуванням коефіцієнтів податкової спроможності територій та нормованого розподілу видатків на базі більш об'єктивних критеріїв, специфічних для кожної бюджетної галузі, виходячи з довготерміновості й стабільності їх загального обсягу. Пропонується впровадження субвенцій (цільових трансфертів місцевим бюджетам) на фінансування допомоги сім'ям із дітьми, пільг та субсидій населенню, адресної допомоги малозабезпеченим сім'ям, на виплату компенсації реабілітованим громадянам.

Згідно з наявними результатами досліджень, на економічну динаміку у довготерміновій перспективі впливає не стільки податкова політика (принаймні зменшення податкового коефіцієнту саме собою не гарантує прискорення економічного розвитку), скільки такі чинники, як: накопичення та розповсюдження знань, нагромадження людського капіталу, рівень розвитку інститутів, якість економічної політики держави й бюрократичного апарату. Тому перспективнішою у плані подолання прояву суперечностей є не стратегія радикального зниження податків в Україні, а розробка орієнтованої на економічне зростання податково-бюджетної політики, де помірні податки поєднуються з ефективними державними видатками, що передбачають спрямування податкових надходжень у сфери, від яких залежить довготермінове економічне зростання.

Література

1. **Закон** України "Про державну податкову службу в Україні" від 5.02.1998 р., № 83/98-ВР.
2. **Закон** України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 р., № 2181-ІІІ.
3. **Закон** України "Про податок на додану вартість" від 3.04.1997 р., № 168/97-ВР.
4. **Закон** України "Про систему оподаткування" від 25.06.1991 р., № 1251-12.
5. **Указ** Президента України "Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності" зі змінами та доповненнями від 22.08. 2002 р.
6. **Воронкова О.М.** Контрольна й аналітична робота податкової служби України// Фінанси України. – 2001, № 8. – С. 135-141.

7. Дедекаєв В. Ухилення від сплати податків в Україні: витоки проблеми та шляхи її розв'язання// Економічний часопис. – 2004, № 9. – С. 33-35.
8. Карпінський Б.А., Божко С.М. Продуктивність і сталий розвиток економіки: Монографія. – Львів: Логос, 2004. – 274 с.
9. Карпінський Б.А., Божко С.М. Сталий розвиток економіки: узагальнена модель: Монографія. – Львів: Логос, 2005. – 256 с.
10. Карпінський Б.А., Гаврилюк С.М. Методика оцінки податкових надходжень регіону// Молодь і ринок. – 2003, 2(4). – С. 43-46.
11. Карпінський Б.А., Залуцька Н.С. Податковий контроль в Україні: концептуальні засади функціонування й удосконалення// Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки: Матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конф. (24 листопада 2006 р.). – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – С. 375-378.
12. Карпінський Б.А., Залуцька Н.С. Удосконалення взаємин податкової служби з платниками податків// Актуальні проблеми економіки. – 2007, № 2. – С. 128-136.
13. Карпінський Б.А., Залуцька Н.С. Податок на додану вартість як основа бюджетотворення// Економіст. – 2007, № 1. – С. 30-33.
14. Карпінський Б.А., Божко С.М., Карпінська О.Б. Макроекономіка: зростання і сталий розвиток. Навч. пос. – К.: ВД "Професіонал", 2006. – 282 с.
15. Карпінський Б.А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння: Монографія. – Львів: Логос, 2005. – 496 с.
16. Крисоватий А. Гармонізація оподаткування в парадигмі загальнонаціональних інтересів// Фінанси України, № 2. – 2004. – С. 10-17.
17. Максимець К. Податкові аспекти європейської інтеграції України в комерційній діяльності: проблеми та перспективи// Актуальні проблеми економіки. – 2004, № 6. – С. 49-59.
18. Негмадзян Н. Сумлінним платникам – партнерство, порушникам – перевірки// Вісник податкової служби України. – 2005, № 37. – С. 5-7.
19. Онищенко В.А. Податковий контроль (основи організації). – К.: Ред. журн. "Вісник податкової служби України", 2002. – 432 с.
20. Соколовська А. До питання про податкову реформу в Україні// Фінанси України. – 2006, № 4. – С. 55-61.
21. Тарангул Л. Удосконалення податкової політики в контексті соціально-економічного розвитку регіонів// Фінанси України. – 2004, № 6. – С. 8-24.
22. Karpinsky B.A., Bozsko S.M. Economic growth at sustainable development of economy. The monography. – Lviv: Prostir-M, 2006. – 376 p.

УДК 658.155

Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;
студ. В.В. Наконечний – Львівська КА

ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ВИЗНАЧЕННІ СТРАТЕГІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ

Визначено сутність стратегії, схарактеризовано етапи процесу стратегічного управління, з'ясовано взаємозв'язок складових генеральної стратегії.

Assoc. prof. V.I. Blonska; stud. V.V. Nakonechny – L'viv commercial academy

Planning of income of enterprise is at determination of strategy of his development

The article deals with the essence of strategy, stages of the strategic management process and the interconnection among the components of general strategy.

Кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Тому дуже важливо під час його стратегічного планування враховувати всі чинники й аспекти подальшого розвитку для визначення прибутку та рентабельності підприємства.